

Michal Macháček

**GUSTÁV
HUSÁK**

VYŠEHRA D

Foto na obálce:

**Oficiální portrét Gustáva Husáka jako místopředsedy
československé vlády (duben 1968)**

Národní muzeum, Oddělení novodobých českých dějin,
Sbírka Muzea dělnického hnutí, Fotografie.

Foto na str. 4:

Prezidentský portrét Gustáva Husáka (70. léta)

Národní muzeum, Oddělení novodobých českých dějin,
Sbírka Muzea dělnického hnutí, Fotografie.

Tato kniha vznikla na Univerzitě Karlově v rámci programu PROGRES Q09:
Historie – Klíč k pochopení globalizovaného světa.

Odborní recenzenti:

prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc., dr. h. c.

prof. PhDr. Róbert Letz, Ph.D.

prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc., dr. h. c.

© Michal Macháček, 2017

ISBN 978-80-7429-388-7

Obsah

Poděkování.	11
Pokus o úvod	15
I. Mladý radikál (1913–1938)	27
1.1 Dětský svět Augustína Husáka	28
1.2 Na cestě ke komunistickému hnutí	40
1.2.1 Komunistický kněz	51
1.2.2 Dobrý Slovák	58
1.3 Proti větru!	65
1.3.1 Raná aktivistická činnost	67
1.3.2 Studentský funkcionář	78
1.4 Člověk a svéhlavý komunista	92
1.4.1 Velká láska	96
II. Pragmatický odbojář (1938–1945)	101
2.1 Za republiku!	101
2.2 Naše hodina přijde	105
2.2.1 V Katyni? Nedobrovolný účastník zájezdu	124
2.3 Zpátky v ilegalitě	132
2.3.1 Zakladatel Slovenské národní rady	139
2.3.2 Organizátor povstání	143
2.4 Banskobystrický diktátor	151
2.4.1 Na hřebenech Nízkých Tater	157
2.5 Mezi českým lvem a sovětskou hvězdou	163
III. Zápasník o Slovensko (1945–1948)	179
3.1 Energický a neklidný	180
3.1.1 První rány z vlastních řad	189
3.1.2 Rudým lůdákem ve hře o voliče	200
3.2 Proti demokratům	211

3.2.1	Za smrt prezidenta a ministra aneb O přátelích z bratislavských vináren	219
3.2.2	Dobyvatel monopolu moci.	228
IV.	Buržoazní nacionalista (1948–1960)	239
4.1	Hledaný vnitřní nepřítel	240
4.1.1	Zklamán vítěz.	245
4.1.2	V soukolí, z něhož musí někdo ven	252
4.1.3	Kajícník	263
4.2	Na lavici obžalovaných.	268
4.2.1	Železný Gustáv	270
4.2.2	Soudní partie vlka v rouše beránčím	287
4.3	Vězeň číslo.	298
V.	Muž budoucnosti (1960–1968)	317
5.1	Rehabilitovaný	325
5.1.1	Objektem Kolderovy komise	326
5.1.2	Objektem Barnabítek	331
5.1.3	Předčasná ofenzíva.	340
5.2	Historik	351
5.2.1	Obhájce Svědectví	356
5.2.2	Stýkání a potýkání nejen s Králem Václavem	360
5.3	Reformátor	370
5.3.1	Tribun lidu proti Novotnému	372
5.3.2	Duchovní i reálný otec federace	378
VI.	Normalizátor (1968–1977)	389
6.1	Dvojaký hráč.	389
6.2	Očima Moskvy	398
6.2.1	V Moskvě a Bratislavě.	400
6.2.2	Třináctá komnata aneb Brežněvův emisar	410
6.3	V čele KSČ	417
6.4	Prezident	433
6.4.1	Za fasádou jednoty.	434
6.4.2	Triumf	446
6.5	Viera	453
VII.	Odcházející konzervátor (1977–1991)	465
7.1	Apatický dosluhující	474
7.1.1	Sesazovaný realista	481
7.1.2	Osamělý pán Hradu	490

7.1.3 U sametového předání moci.	496
7.2 Důchodce bez důchodu.	509
7.2.1 V zápasu o duši	515
Pokus o závěr.	521
Národní komunista?	522
Úspěšný politik?	525
Historiografie	533
Husákovi historici – historiků Husák.	536
<i>Zrazení historici.</i>	537
<i>Dvorní historik.</i>	542
<i>Historik proti násilí</i>	546
Prameny, soudobá literatura a historiografie	549
JUDr. Gustáv Husák, CSc. v datech	563
Ocenění a pocty JUDr. Gustáva Husáka, CSc.	566
Seznam zkratk	571
Seznam pramenů a literatury	574
Pramenné zdroje obrazové přílohy	607
Abstrakty	609
Jmenný rejstřík.	613

*„My Slováci máme dve divízie, jednu bojovú a druhú
zaist'ovaciú. My bojujeme v prvej, ty si v tej zaist'ovacej.
Báťuška Stalin nebude robiť rozdiely!“*

Tido Jozef Gašpar³³¹

Evropa třicátých let nespĺňovala mnohá očekávání. Svízelná hospodářská, a tím i sociální situace naháněla nespokojence do řad radikálů. Současně byla rozdmýchávána národnostní otázka. Poválečný versailleský systém se bortil a společně s ním i pluralitní parlamentární zřízení, která byla nahrazována autoritativními a šovinistickými režimy. Začala se naplňovat vize velké nacionálněsocialistické říše, propagovaná německým vůdcem Adolfem Hitlerem, ve které nemělo Československo místo. Německo obnovilo svou vojenskou sílu a bez fyzického odporu přičlenilo k sobě ztracená, ale i nová území. Anexe sousedního Rakouska z března 1938 nemohla nezafungovat jako předzvěst dalšího vývoje, proti kterému se mezi jinými stavěl i Gustáv Husák.

2.1 ZA REPUBLIKU!

Radikalizace se nevyhnula ani národnostem žijícím v Československu a netýkala se zdaleka jen českých Němců, nýbrž mimo jiné i Slovenska, kde autonomisté vstoupili již od podzimu 1937 do ofenzívy a spustili kampaň za uplatňování slovenského jazyka. Heslo „*Na Slovensku po slovensky!*“, které doplňovala píseň „*Slováci sme od rodu*“, zaplavilo bratislavské ulice a neméně rezonovalo za přispění ľudáckých akademiků na univerzitní půdě. Tamější akademický senát totiž zarputile zastával v rozporu s ministerskými nařízeními stanovisko „*nezadatelnosti práva češtiny*“, totiž že na univerzitní půdě mohou pedagogové používat i češtinu, a taktéž odmítal přistoupit na termín „*slovenský národ*“.³³²

³³¹ M. GACEK: *Surová*, s. 184.

³³² Na schůzi akademického senátu z 14. 10. 1938 bylo nařízeno přednášet pouze ve slovenském jazyce. Peter BLAHO – Eva VLKOVÁ (eds.): *Právnicki na Univerzite Komenského v Bratislave. 75. rokov činnosti*

V těchto bouřlivých časech nezůstávala v pasivitě ani levice, která pořádala protifašistické manifestace na obranu republiky, za zavedení branné výchovy³³³ a důrazně se vymezovala vůči ťudáctvu a maďarskému iredentismu. Mezi organizátory i řečníky nemohl Gustáv Husák chybět, ostatně patřil již mezi nejzkušenější studentské funkcionáře. Husák vyzýval ve svých projevech k jednotě mládeže v boji za sociální spravedlnost a demokracii, vyzdvihoval československo-sovětské spojenectví z roku 1935 a vyjadřoval odhodlání bránit republiku:³³⁴ „*Neporazí nás nič – ak nie vlastná zrada a zbabelosť. Preto vykoreňme zradu, vylúčme zbabelcov a sústredme všetky sily na obranu samostatného a nezávislého Československa.*“³³⁵ Svaz slovenského studentstva obdobně vyjádřil lojalitu republiky 30. března 1938 na manifestaci, na které participovalo vedení Komenského univerzity i všechny studentské spolky. Chyběli pouze ťudáčtí akademici,³³⁶ kteří předtím těsně neuspěli na valném shromáždění svazu, jehož činnost se rozhodli nadále striktně bojkotovat.

Za výše popsaných střetů se blížily červnové volby do obecních zastupitelstev. Slovenští komunisté v očekávání, že podchytí hlasy nespokojenců, vyjádřili v narážce na probíhající občanskou válku ve Španělsku přání, aby se Bratislava stala „*slávnym Madridom, všetkých jej obyvateľov, Slovákov, Nemcov, Maďarov a Čechov*“ a „*nedobytným hradom, na ktorom si útočník vyláme zuby*“.³³⁷ Do předvolební kampaně se zapojil i Komunistický svaz mládeže, a tak vedle ostřílených politiků Vladimíra Clementise, Štefana Majora či z Čech přicestovavšího Klementa Gottwalda agitoval i Gustáv Husák, jenž se společně s Eduardem Frišem zejména orientoval na mladou generaci.

Husák často řečnil na předvolebních shromážděních, na kterých vyzýval k protifašistické jednotě na obranu republiky, vyřešení nezaměstnanosti na úkor „*kapitalistů*“, přiznání každému práva na práci a národnostních práv. Jedinou poctivou silu, jež dokáže vyřešit nastolené otázky, přirozeně spatřoval v komunistické straně, ovšem v této souvislosti bagatelizoval význam obecních voleb. Gustáv Husák se zvláště zaměřoval na dehonestaci ťudáckých konkurentů, které

Právnickej fakulty UK (1921–1996), Bratislava 1996, s. 53; k problematice též viz Konštantín ČULEN: *Slováci a Česi v štátnych službách ČSR*, Trenčín 1994, s. 141; Július BARTL: *Demonštrácie slovenského autonomistického študentstva v jeseni 1937 pod heslom „na Slovensku po slovensky“*, in: *Zborník príspevkov k slovenským dejinám*, 1998, s. 325–341.

³³³ Husák se dlouhodobě věnoval otázce branné výchovy, přičemž v této souvislosti prosazoval demokratizaci armády a přijetí sociálních opatření, aby prostý lid věděl, „*že bude bojovať i za svoje záujmy, a nie za bohatstvo druhých*“. Gustáv HUSÁK: *Zvýšiť brannosť národa*, in: *Šíp*, roč. 3, října 1935, č. 1, s. 10.

³³⁴ SNA, f. PR, k. 87, *hlášení M. Múdreho policejnímu ředitelství v Bratislavě o pokračování valného shromáždění SSS z 3. 3. 1938*, s. 826; tamtéž, k. 92, *zpráva o debatním večírku mladých z 1. 3. 1938*, s. 532; J. TURČAN: *Československo očami mladých*, in: *Slovenské zvesti*, roč. 3, 27. 2. 1938, č. 41, s. 5.

³³⁵ G. HUSÁK: *S Rudou armádou v obrane i v útoku*, in: *Rudá armáda, bašta svetového mieru a ochrana malých národov*, Bratislava 1938, s. 3–4.

³³⁶ AUKB, f. RUK, k. 122, *Manifestace na obranu republiky 1938, vysvětlení SSS o průběhu a přípravách manifestace na obranu republiky rektorátu z 1. 4. 1938*.

³³⁷ *Slovenské zvesti*, roč. 3, 12. 6. 1938, č. 114, s. 1.

obvinil z vykořisťování vlastních zaměstnanců a z paktování s vůdcem Sudetoněmecké strany Konradem Henleinem a maďarskými iredentisty. Navíc připomněl, že Ľudáci zasedali v minulosti ve vládě a jejich tehdejší ministr Jozef Tiso údajně uděloval různé koncese Židům, na které nyní Ľudáci oportunisticky útočí.³³⁸

Komunisté byli v této době i přes silácké řeči v defenzivě, o svých kvalitách obyvatelstvo nepřesvědčili a ve volbách propadli. V Bratislavě obdrželi pouze polovinu hlasů v porovnání s předcházejícími hlasováními. Veřejný prostor ovládli Ľudáci, kteří slavili vítězství, a v českých pohraničních oblastech drtivě uspěla Henleinova Sudetoněmecká strana. Politická agitace nicméně pokračovala i přes léto 1938. Husák se účastnil manifestací na obranu republiky, přičemž vystoupil po boku literáta Tida J. Gašpara na veřejném shromáždění Svazu slovenské mládeže v rodné Dúbravce a v nedaleké Devínské Nové Vsi.³³⁹ „*Postaviť sa do chlapa do pohotovosti spolu s českým národom a demokratmi ostatných národov brániť republiku, povstať na obranu jej celistvosti a zvrchovanosti. Svet musí vidieť, že v tomto ohľade je celý slovenský národ jednotný!*“ Takto a podobně se komunisté snažili agitovat ve svém tisku.³⁴⁰ V tomto duchu se zástupci Svazu slovenského studentstva také dostavili 23. září, v den vyhlášení mobilizace v Československu, na Zemské vojenské velitelství v Bratislavě, kterému dali svou organizaci k dispozici.³⁴¹

Jak je známo, nakonec k boji nedošlo a úspěch slavila politika Německa, které získalo na základě Mnichovské dohody z 30. září československé pohraniční oblasti. Dne 6. října se sešel v Žilině výkonný výbor Hlinkovy slovenské Ľudové strany s představiteli ostatních slovenských politických stran mimo sociálních demokratů a komunistů, kteří nebyli přizváni, a společně vyhlásili autonomii Slovenska s požadavkem na okamžité převzetí výkonné a vládní moci na Slovensku. Československá vláda se nacházela v oslabené pozici, uznala slovenské požadavky a jmenovala katolického kněze a Ľudáckého politika Jozefa Tisa předsedou slovenské autonomní vlády (měsíc předtím totiž zemřel Ľudácký lídr Andrej Hlinka). Národní shromáždění posléze potvrdilo nový stav ústavním zákonem. Československo tak fakticky přestalo být unitárním státem a změnilo se v asymetrickou federaci, což ostatně bylo vyjádřeno i přeměnou názvu státu na Česko-Slovensko a projevílo se asynchronním vývojem v obou částech

³³⁸ SNA, f. PR, k. 260, *policejní zpráva o veřejné schůzi KSČ v Bratislavě z 5. 6. 1938*, s. 495–497; tamtéž, k. 275, *zpráva M. Múdreho o veřejné předvolební schůzi KSČ z 30. 5. 1938*, s. 869–872; SAB, pobočka Modra, f. Okresní úřad Bratislava – okolí (1923–1945), prezidiální spisy, k. 19, č. j. 1104, *hlášení notářského úřadu v Račištorfe o průběhu veřejného shromáždění KSČ z 26. 5. 1938*; tamtéž, č. j. 1105, *hlášení notářského úřadu v Čeklise o průběhu veřejného shromáždění KSČ z 5. 6. 1938*.

³³⁹ SNA, f. Torza písemných pozůstalostí 1902–1980, k. 19, a. j. 188, *Protokol Sdružení mládeže v Dúbravce z 6. 7. 1938*, s. 61.

³⁴⁰ Július ŠEFRÁNEK: Čo teraz Slováci? in: *Slovenské zvesti*, roč. 3, 13. 9. 1938, č. 178, s. 1; obdobně Vladimír CLEMENTIS: Áno, áno – nie, nie! in: *tamtéž*, 18. 9. 1938, č. 182, s. 3.

³⁴¹ Slovenská mládež dáva sa k dispozícii armáde, in: *tamtéž*, 23. 9. 1938, č. 186.

země. Hlinkova slovenská ľudová strana sebe samu pasovala do pozice jediné „*právoplatné politické predstaviteľky slovenského národa*“ a nastoupila cestu k monopolu moci. Fašizace společnosti a přechod k autoritativnímu režimu se odehrávaly i v českých zemích, avšak pomaleji a ne tak markantně.³⁴²

Komunisté varovali před snahami autonomistů, jelikož se obávali, že oslabení česko-slovenské jednoty využije sousední Maďarsko a Polsko. Zároveň volali po jednotě všech slovenských politických směrů včetně ľudáků, kteří tím měli být vymaněni z vlivu Berlína. Ve skutečnosti se komunisté především snažili dostat z vlastní izolace,³⁴³ která je rychle dostihla. Slovenské Prezídium ministerstva vnitra zastavilo 9. října z příkazu autonomní vlády činnost jejich strany na Slovensku a zakázalo rozšiřování prokomunistického tisku. Nově ustavené slovenské zemské vedení komunistické strany, ve složení Karol Bacílek, Július Ďuriš a Koloman Moškovič, se nakrátko stáhlo do Brna. Činnost komunistů v českých zemích byla zastavena záhy nato, 20. října.

V této době také byly rozpuštěny komunistům spřátelené organizace. Vedle Svazu slovenské mládeže se opatření týkalo i Spolku socialistických akademiků, jehož staronový předseda Gustáv Husák o tom obdržel výnos zemského úřadu.³⁴⁴ Bezpečnostní oddělení Policejního ředitelství v Bratislavě souběžně nařídilo domovní prohlídky v bytech vedoucích funkcionářů spolku Gustáva Husáka, Eduarda Friše a Michala Falšana, při kterých policie zabavila prokomunistické tiskoviny.³⁴⁵

Nové poměry zasáhly i studentské spolky. Dne 20. října podala skupina označující se za „*zástupce slovenského nacionálního studentstva*“, jež se pasovala do role mluvčího slovenského studentstva, žádost na policejní ředitelství, aby byla předána správa Svazu slovenského studentstva a fakultního spolku Právnick „*do čisto slovenských a nacionálnych rúk*“. Policejní ředitelství žádost postoupilo zemskému úřadu s informativním upozorněním, že z funkcionářů spolku Právnick „*je dobrá polovica ľavičarskeho svetového názoru*“ a že obdobný stav je i ve svazu studentstva, ve kterém se dokonce angažuje Gustáv Husák. „*V dôsledku toho nie je dostatočných záruk, že vo vedení týchto dvoch spolkov za stávajúcich okolností nenastanú závary.*“ Zemský prezident posléze žádosti vyhověl.³⁴⁶ Jednalo se však o dodatečnou legalizaci již existujícího stavu, jeli-

³⁴² Podrobněji viz Jan RYCHLÍK: *Češi a Slováci ve 20. století. Česko-slovenské vztahy 1914–1945*, Bratislava 1998, s. 141–153.

³⁴³ Xénia ŠUCHOVÁ: Kominternu, KSČ, KSS a komunisti na Slovensku po Mnichove a na začiatku vojny, in: Zdeněk Kárník – Michal Kopeček (eds.): *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu. Svazek III*, Praha 2004, s. 77–78.

³⁴⁴ SNA, f. PR, k. 88, *oznámení Prezídia Policejního ředitelství v Bratislavě o výnosu Zemského úřadu v Bratislavě o rozpuštění a zákazu činnosti SSA z 15. 10. 1938*, s. 396.

³⁴⁵ Tamtéž, *nařízení Prezídia Policejního ředitelství v Bratislavě o domovní prohlídce bytu G. Husáka a E. Friše a zápis o provedení z 20. 10. 1938*, s. 390–395.

³⁴⁶ Tamtéž, k. 87, *záznamy k žádosti zástupců slovenského nacionálního studentstva Policejnímu ředitelství v Bratislavě z 20. 10. 1938*, s. 820–825.

kož zástupci nacionálního studentstva nečekali na rozhodnutí příslušných úřadů a 27. října suspendovali celý správní výbor svazu, jehož pravomoc převzali.³⁴⁷

Stejný osud čekal i spolek Právník, jehož nové vedení se hned začalo činit.³⁴⁸ Obrátilo se ve jménu všech slovenských studentů práv na rektorát univerzity s žádostí, aby zavedla „*numerus nullus*“, zákaz studia „*pre príslušníkov židovskej rasy*“ na právnické fakultě,³⁴⁹ a aby portréty již bývalého prezidenta Edvarda Beneše byly nahrazeny podobiznami Andreje Hlinky a církevními kříži.³⁵⁰ Spolek pak následně pozměnil stanovy a nově si dal za úkol „*pestovať kresťansko-nacionálne zásady v členej spoločnosti a hlásať ich navonok*“, žadatel o členství musel nově prokázat křesťanský původ.³⁵¹

2.2 NAŠE HODINA PŘIJDE

Perzekuce zaskočila i ostatní politické subjekty, které byly donuceny zaniknout či splynout v jedinou „státotvornou“ Hlinkovu slovenskou ľudovou stranu, k jejímuž názvu na čas přibyl dovětek Strana slovenské národní jednoty a která se stala politickým hegemonem na Slovensku. Pro „*nežiadúce živly*“ a „*duše, ktoré nevedia pochopiť volanie doby*“ byla zahájena výstavba zajišťovacích táborů,³⁵² do kterých následně zavítalo množství odpůrců nového režimu, zvláště komunistů včetně Husáka, ale to bychom předbíhali.

Opoziční síly se nacházely v defenzívě a ochromeném stavu, přesto se vyskytly nevalné pokusy o vytvoření antiľudácké platformy. První návrh narazil na nesouhlas některých agrárníků v čele s jejich předsedou Rudolfem Beranem. Další jednání probíhala v bytě bývalého předsedy Slovenské národní strany Jána Paulínyho-Tótha a v advokátní kanceláři Vladimíra Clementise, kde pracoval jeho přítel Gustáv Husák jako advokátní koncipient. Jednání však uvázla na mrtvém bodě.³⁵³ Martin Kvetko napsal v 70. letech, že se během těchto hovorů sešel s bývalým kolegou ze studentského hnutí Gustávem Husákem v bratislavské kavárně Astoria a informoval ho, že bude zachována Slovenská národní strana.

³⁴⁷ Tamtéž, *oznámení zástupců slovenského nacionálního studentstva o převzetí vedení SSS z 8. 11. 1938*, s. 826. Srov. tamtéž, k. 90, Spolek Právník, *zápisnice ze zasedání zástupců slovenského studentstva, která byla zaslána Policejnímu ředitelství v Bratislavě 31. 10. 1938*, s. 253.

³⁴⁸ Tamtéž, k. 87, *oznámení o převzetí vedení spolku Právník Policejnímu ředitelství v Bratislavě z 31. 10. 1938*, s. 254.

³⁴⁹ AUKB, f. RUK, k. 122, Spolek Právník, č. j. 1004/1938, *žádost posluchačů spolku Právník na zavedení numeru nulla pro Židy z 9. 11. 1938*.

³⁵⁰ Tamtéž, č. j. 745/38-39, *odpověď děkanátu PF na žádost spolku Právník z 30. 11. 1938*.

³⁵¹ Tamtéž, *usnesení valného shromáždění spolku Právník ze 7. 12. 1938*.

³⁵² Připravují sa koncentračné tábory na Slovensku, in: *Slovák*, roč. 20, 26. 11. 1938, č. 270, s. 3.

³⁵³ Vyjádření Michala Kormanu z 24. 10. 1946 před žalobcem Národního soudu v Bratislavě v trestné věci proti Jozefu Tisovi, in: Valerián BYSTRICKÝ – Róbert LETZ – Ondrej PODOLEC (eds.): *Vznik Slovenského štátu. 14. marec 1939. Spomienky aktérov historických udalostí*. I. díl, Bratislava 2007, s. 130; Ján PAULÍNÝ-TÓTH: *Ako došlo k 14. marcu*, in: *tamtéž*, II. díl, Bratislava 2008, s. 75–76.

Husák mu údajně odpověděl, že pokud tomu tak bude, pak se i on stane jejím členem, k čemuž se pak po válce nehlásil.³⁵⁴ Jedná se spíše o nevědomou dezinterpretaci ze strany Kvetka, jelikož nešlo o vstup do Slovenské národní strany, nýbrž do výše zmíněné opoziční platformy, která se nakonec neustavila.

Do prosincových sněmovních voleb na Slovensku byla připuštěna pouze jedna „státotvorná“ kandidátka, přičemž hlasování pod agitačním heslem „*Chceš nové slobodné Slovensko?*“ nabylo manifestačního rázu. Na přelomu roku došlo k úřednímu rozpuštění komunistické strany, která tím přišla o zastupitelské mandáty a veřejné funkce. Situace se komunistům čím dál více komplikovala a jejich vrcholní představitelé opouštěli na příkaz Komunistické internacionály republiku.

Opatření se vztahovalo též na Vladimíra Clementise, jemuž s odjezdem vypo- máhal Husák. „*Bratislava bola rušná. Sedeli sme s Clementisovcami na večeri U františkánov. Pár krokov odtiaľ roztrhla nacistická bomba nešťastného kučebra*“ (podomního obchodníka), vzpomíná Husák na hektický 13. březen. Připomeňme, že několik dní předtím se česko-slovenská vláda neúspěšně poku- sila neutralizovat separatistické tendence na Slovensku tím, že tam provedla vojensko-policejní zásah, vyhlásila stanné právo a nechala pozatýkat nepohodlné osoby, přičemž česko-slovenský prezident Emil Hácha odvolal slovenskou auto- nomní vládu v čele s Jozefem Tisem, což na Slovensku vyvolalo nevoli. „*Přišla správa, že večer prehovorí Mach na gardistickej manifestácii pred Národným divadlom. Mňa poslali pozrieť pred divadlo, čo oznámi Mach. Clementisovci si išli zabaliť kufre,*“³⁵⁵ pokračuje ve vzpomínkách Husák. „*Šel jsem se s několika soudruhy na to podívat. Asi 800 lidí, náměstí na 3/4 prázdné. Z balkonu N[árod- ního] D[ívan]dlu mluvil Mach (právě se vrátil z třídního vězení) v uniformě HG [Hlinkovy gardy]. Ostře proti ‚českým pučistům‘ a jasným závěrem, že teď dáme Čechům definitivně sbohem.*“³⁵⁶

Policie nakonec rozehnala shromáždění slzným plynem. „*Všetci ľudia sa rozprchli, len jedna skupina tam zostala stát' a vytrvala napriek slzám v očiach. Boli to Slováci, revoluční Slováci. Vyskytla sa však chybička krásy. Pri odchode, ako potom zahli za roh, začali spievať nemecké pochodové piesne. To celý obraz akosi narušilo,*“ vzpomíná vůdce slovenských Němců Franz Karmasin, jehož soukmenovci aktivně participovali na vyhocení událostí. V úborech Hlinkovy gardy rozdávali informativní letáky o konání shromáždění, kterého se následně účastnili. Rovněž stáli za bombovými explozemi v Bratislavě. „*Z pohľadu*

³⁵⁴ Martin KVETKO: Na prelome dvoch epoch. V ilegalite a v povstaní, in: týž – Ján M. Ličko (ed.): *Zbor- ník úvah a osobných spomienok o Slovenskom národnom povstaní*, Toronto 1976, s. 104–105.

³⁵⁵ G. HUSÁK: Búrlivé roky. Spomienky na Vlada Clementisa IV., in: *Kultúrny život*, roč. 22, 25. 9. 1967, č. 34, s. 3.

³⁵⁶ NAČR, f. ÚV KSČ, A. Novotný, složka G. Husák, *Poznámky a vzpomínky k politickým událostem na Slovensku v letech 1938–1945 (I. část)* z 28. 9. 1958, s. 11.

sa stal prezidentom republiky, bol by mi doprial vysoké funkcie.“¹⁸³⁵ Svoboda se následně zasloužil o to, že se Husák stal účastníkem moskevských jednání v srpnu 1968, na kterých byl přijat známý Moskevský protokol, ale také patřil mezi přední podporovatele jeho zapojení do vrcholné politiky¹⁸³⁶ i zvolení do čela komunistické strany namísto Alexandra Dubčeka v dubnu 1969. Společně vytvořili politický tandem a přitom si údajně slíbili, že nedopustí návrat politických procesů a nástup „ultralevice“.

6.4.1 ZA FASÁDOU JEDNOTY

Prezident Ludvík Svoboda se však dostával od léta 1969 do stále větší izolace. Plně respektoval spojenectví se Sovětským svazem, avšak nejednou se neztotožnil s vnitropolitickým vývojem. Stížnosti „zdravých sil“ do Moskvy mířily též proti prezidentskému poradnímu sboru (zvláště Svobodově dceři Zoe Klusákové-Svobodové), jehož členové byli spojováni s reformisty a údajně měli na Svobodu značný vliv. Moskva a Gustáv Husák proto na prezidenta působili ve sporných momentech.¹⁸³⁷

Husák se začal Svobody stále více stranit a jejich vztahy ochlázaly. Navenek sice demonstroval ke Svobodovi úctu, pod fasádou oficialit se však skrýval i jistý despekt, přičemž se nezdržel pejorativních narážek v souvislosti se Svobodovým vysokým věkem. Existuje svědectví, že Husák hovořil o Svobodovi netaktně již krátce po jeho zvolení prezidentem, když nabádal bývalého velvyslance v Jugoslávii Ladislava Šimoviče, aby přijal místo prezidentova kancléře: „*Čo ma pritom nemilo prekvapilo, bola Husáková čudná argumentácia: z pozície kancelára by som vraj mohol kontrolovať a aj vopred usmerňovať – čo obzvlášť zdôraznil – niekedy ‚dosť slabomyseľné‘ počínanie ‚senilného dedka‘ a včas informovať o tom vedúce orgány,*“ vzpomíná Šimovič.¹⁸³⁸ K tomu je ovšem nutné poznamenat, že jadrnější a pichlavá vyjádření patřila do běžného repertoáru Husákovy mluvy.

Husákovi se jednalo o vymezení politického terénu i otázku prestiže. Jako stranický vůdce sice zaujímal nejvyšší mocenskou funkci, autorita jeho úřadu však byla podkopána předcházející nejednotností komunistické strany a kritickými

¹⁸³⁵ V. PLEVZA: *Vzostupy*, s. 93.

¹⁸³⁶ Depeše prvního náměstka MZV SSSR V. V. Kuzněcova a S. V. Červoněnka o jejich návštěvě u L. Svobody ze 7. 9. 1968, in: J. VONDROVÁ – J. NAVRÁTIL (ed.): *Prameny*, 4/3, s. 33, d. 177; RGANI, f. 5, op. 109, d. 11999, ze záznamu o rozhovoru s M. Klusákem z 10. 9. 1968, s. 130.

¹⁸³⁷ Záznam rozhovoru diplomata sovětského velvyslanectví v Praze P. Ivašutina s historiky V. Králem a Č. Amortem z 28. 11. 1969, in: J. VONDROVÁ (ed.): *Prameny*, 4/4, s. 504, d. 165; Záznam o rozhovoru vedoucího tiskového oddělení MZV SSSR Leonida M. Zamjatina s B. Chňoupkem z 22. 7. 1969, in: *Tamtéž*, s. 481, d. 157; Jindřich MADRY: *Sovětská okupace Československa, jeho normalizace v letech 1969–1970 a role ozbrojených sil*, Praha 1994, s. 125; RGASPI, f. 495, op. 272, d. 37, 2. tom, ze záznamu rozhovoru s D. Kolderem, vyhotoveno 23. 4. 1969, s. 27.

¹⁸³⁸ L. ŠIMOVIČ: *Gustáv Husák*, s. 42; srov. Ladislav NOVÁK: *Kancléřem tří prezidentů*, Praha 2002, s. 107.

sovětskými postoji vůči jeho předchůdci Alexandru Dubčekovi. S tímto faktem kontrastovala pozice prezidenta Svobody, který požíval značný respekt. Gustáv Husák, ale například i Vasil Biľak, proto vyvíjeli snahu, aby úřad prvního tajemníka Ústředního výboru KSČ znovu nabyl ztracenou prestiž, což se projevovalo zvláště v symbolické rovině.¹⁸³⁹

Dokumentují to i následné kroky vůči Svobodovi, které Husák sice neinicioval, ale akceptoval. V druhé polovině roku 1969 byl pod sovětským tlakem rozpuštěn sbor prezidentových poradců, sovětské velvyslanectví totiž předtím konstatovalo, že na Svobodu má negativní vliv jeho blízké okolí. „*Bylo by velmi důležité nalézt způsob, jak od něj pravicově nacionalistické a liberalistické živly odtrhnout. K tomu je nutno vyčistit okolí prezidenta republiky, aparát prezidentské kanceláře.*“¹⁸⁴⁰ Na jaře 1972 pak bylo zastaveno vydávání Svobodových pamětí *Cestami života*, které straničtí ideologové a sovětská ambasáda hodnotili jako protistraničné a zneužitelné nepřátelskou propagandou, jelikož se jim dostalo chvály v západních i československých exilových médiích.¹⁸⁴¹

Prezidenta uvedený přístup přirozeně velmi rozhněval, přičemž údajně padla i slova: „*Syčáci! Ani s posledním kočím by si nedovolili jednat tak jako se mnou, ale já si zjednám pořádek!*“ Dal si hned zavolat Gustáva Husáka, jenž na rozhořlené výtky rozpačitě reagoval vysvětlením, že se tak stalo z rozhodnutí stranického předsednictva. Obětními beránky se stali historici Miloslav Moulis, Oldřich Janeček a Karel Richter, kteří Svobodovi s prací pomáhali.¹⁸⁴² „*Pro nás všechny je situace kolem prvního dílu Tvých vzpomínek nepřijemná. Podle mého pevného názoru zavinili ji vzpomnutí tři spolupracovníci. Musíme nyní hledat východisko s nevyhnutelnou zásadovostí z hlediska linie strany a s velkým taktem k Tvé osobě a k Tvým stranickým a státním funkcím,*“ napsal poté Husák Svobodovi. „*Prosím, abys tak pochopil i tento můj dopis s tím, že na mé účty k Tvé osobě i na našich starých přátelských vztazích tato epizoda nemůže nic změnit.*“¹⁸⁴³ Podle historika Jana Tesaře za celou kauzou původně stál historik Václav Král, jenž iniciativně podal negativní expertízu pamětí, aby si upevnil vlastní postavení v oficiální československé historiografii a také si vyřídil osobní účty se zainteresovanými historiky, kteří se snažili do prezidentových memoárů účelově

¹⁸³⁹ RGASPI, f. 495, op. 272, d. 37, 2. tom, ze záznamu rozhovoru S. V. Červoněnka s V. Biľakem, vyhotovené 26. 1. 1973, s. 13; Nikolaj P. SEMJONOV: *Trevožnaja Praga: Vospominanija sovětskogo vice-konsula v Českoslovačii (1968–1972 gg.)*, Moskva 2004, s. 210; rozhovor autora se Z. Klusákovou-Svobodovou z 24. 3. 2015.

¹⁸⁴⁰ Memorandum k některým zásadním otázkám vnitropolitické situace ČSSR, předložené S. V. Červoněnkem K. V. Rusakovovi v polovině července 1969, in: J. VONDROVÁ (ed.): *Prameny*, 4/4, s. 461, d. 155.

¹⁸⁴¹ RGASPI, f. 495, op. 272, d. 37, 2. tom, z hlášení sovětského velvyslanectví v Praze, 13. 4. 1972, s. 15.

¹⁸⁴² Karel RICHTER: *Zakázané paměti*, in: Ludvík Svoboda: *Cestami života*, sv. 2, Praha 1992, s. 15; též viz J. PERNES: *Takoví*, s. 297–300; Miloslav MOULIS: *Z mých vzpomínek*, Praha 2016, s. 121–155.

¹⁸⁴³ Osobní archiv Z. Klusákové-Svobodové, *dopis G. Husáka L. Svobodovi z 5. 4. 1972*, s. 3.

Ze stranické a vládní návštěvy Mongolska. Gustáv Husák a Lubomír Štrougal v mongolských národních krojkách, uprostřed generální tajemník Ústředního výboru Mongolské lidové strany a předseda rady ministrů Jumdzágín Cedenbal (červen 1973).

Ze státní návštěvy čs. delegace v čele s Gustávem Husákem na Kubě. Za volantem tamější vůdce Fidel Castro (duben 1973).

zakomponovat úctu k státní ideji a další myšlenky.¹⁸⁴⁴ Svobodovy paměti vyšly až za dvacet let. Aféra oslabilá prezidentův vliv, ale také vedla k dalšímu ochlazení vztahu s Husákem a pravděpodobně se podepsala i na prezidentově zdraví.

Hra různých konstelací a představ o prezidentovi se vázala právě na Svobodův zdravotní stav, který se postupem času zhoršoval a také byl bedlivě sledován. Různé spekulace, přiživované západní propagandou a šířené šuškanou, ohledně změn ve vedení státu byly dávány do souvislosti s prezidentovým zdravím a údajnými mocenskými ambicemi federálního premiéra Lubomíra Štrougala a dají se zaznamenat od léta 1969. Gustáv Husák se snažil i s dávkou ironie vyvracet tyto „fámy“ ve svých projevech: „*Tak mu [Štrougalovi] říká: tak už mi řekni, kdy to bude, vždyť už bych si chtěl odpočinout. Vymýšlejí všelijaké legendy, hází to mezi lidi, že Svoboda půjde do penze, že Husák přijde na jeho místo, Štrougal na místo Husáka a potom, já nevím, jak všelijak to kombinují.*“¹⁸⁴⁵ „*Jsmo šťastní, že tam soudruh Svoboda je, a ať mu dá pánbůh zdraví sto let!*“¹⁸⁴⁶ O šíření těchto zpráv mluvil Husák i na zasedáních předsednictva Ústředního výboru KSČ, kde tím prý uváděl přítomné do rozpaků.¹⁸⁴⁷

Nepodařilo se mi narazit na prameny potvrzující údajné aspirace Lubomíra Štrougala, jenž je též osobně nepřipouští. Naopak zprávy shromážděné Mezinárodním oddělením Ústředního výboru Komunistické strany Sovětského svazu vypovídají o úzké spolupráci a vazbách dotyčných, s tím, že Husák nejednou bránil Štrougala jako federálního premiéra proti námitkám Sovětů a „zdravých sil“, ba že si ho představoval a prosazoval jako svého nástupce.¹⁸⁴⁸ Na druhou stranu si udržoval i vůči Štrougalovi určitou obezřetnost a také často působil jako mediátor mezi ním a Biľakem, které se snažil udobřovat a nabádal je, aby se k sobě chovali „soudružsky“ a spolupracovali. Daný stav Husákovi patrně vyhovoval, neboť tak působil jako arbitr, což posilovalo jeho politické postavení i prestiž. Husák měl sice k Biľakovi jako reprezentantovi „druhé garnitury“, která je připravena ho kdykoliv nahradit, jasně daný vztah, ale snažil se i s ním, zvláště kvůli jeho silné pozici u Sovětů, vycházet.¹⁸⁴⁹ „*Husák po nástupe*

¹⁸⁴⁴ Korespondence autora s J. Tesařem z 19. 4. 2017; též Zdeněk VAŠÍČEK: Aporetika jako koan, in: Jiří V. Musil a kol. (ed.): *Josef Ludvík Fischer 6. 11. 1894 – 16. 2. 1973*, Olomouc 2001, s. 35–36.

¹⁸⁴⁵ Z projevu G. Husáka na aktivu Severomoravských komunistů v Ostravě z 3. 7. 1969, in: G. HUSÁK: *Projevy a stati*. Duben, s. 174.

¹⁸⁴⁶ Záznam z vystoupení G. Husáka na pražské konferenci KSČ 17. 4. 1971, dostupný online na webových stránkách ČT: *Historie.cs*, díl *Mesiáš Husák*, premiéra 25. 4. 2015 na ČT 24.

¹⁸⁴⁷ RGANI, f. 5, op. 109, d. 12008, ze záznamu o rozhovoru s redaktorem a předsedou Českého svazu novinářů Josefem Valentou z dubna 1972, s. 19.

¹⁸⁴⁸ Viz např. tamtéž, d. 12009, ze záznamu o rozhovoru legačního rady velvyslanectví SSSR v Praze Sergeje I. Prasolova s předsedou Ústřední rady odborů K. Hoffmannem z 25. 7. 1973, s. 112; tamtéž, d. 12018, ze záznamu o rozhovoru s G. Husákem, vyhotoveno 10. 12. 1984, s. 73; též viz AÚSD, Komise, R1, záznam rozhovoru s L. Štrougalem z 21. 2. 1990, s. 18. Štrougalovo jméno se však okrajově objevilo již v souvislosti s hledáním Dubčeka nástupce v čele KSČ v dubnu 1969.

¹⁸⁴⁹ RGANI, f. 5, op. 109, d. 12016, ze záznamu z rozhovoru s V. Biľakem z 21. 1. 1983, s. 15; Rozhovor autora s L. Štrougalem z 24. 11. 2014 a 17. 6. 2015 a P. Colotkou ze 7. 10. 2015. Husák Štrougalovi i sovětským

na ÚV KSČ zjistil, že sa nemôže bezo mňa len tak ľahko obísť. Mal som nejaké pozície v aparáte strany a mal som nejaké skúsenosti. A celé noci sme často diskutovali o mnohých otázkach a viedli spory atď. a podobne, ale nakoniec sme vždy nejakú sa dopracovali k nejakému východisku,“ vzpomíná Biľak, ktorý pritom hovorí o tom, že se snažil s Husákem konfliktní situace minimalizovat a fungovala mezi nimi „tichá dohoda“.¹⁸⁵⁰

Začátkem 70. let se prezidentská otázka zaktualizovala. Během státní návštěvy indické premiérky Indiry Gándhiové v Československu dne 18. června 1972 totiž postihla Ludvíka Svobodu na recepci mozková příhoda, kterou následovaly další. Prezidentovi způsobily potíže v komunikaci a s pamětí, posléze se ještě přidaly poruchy krevního oběhu.¹⁸⁵¹ Není proto divu, že se začaly objevovat úvahy na téma, kdo by mohl Ludvíka Svobodu v prezidentském úřadě nahradit. Záznamy o rozhovorech s předními československými komunistickými funkcionáři, které shromažďovalo sovětské velvyslanectví v Praze, nabízely Moskvě spektrum představ o možném řešení této otázky a zároveň vypovídají o zhoršení Husákovy pozice. Na jeho adresu zaznívala z úst příslušníků „zdravého jádra“ kritika, že si k nim nenašel cestu, vymezuje se, bez konzultace řeší kádrové otázky a nepodporuje „princiální politická řešení“. Proto bylo doporučováno, aby se stal prezidentem, případně aby byla pro něho ještě zřízena čestná funkce předsedy KSČ, čímž by se uvolnilo křeslo generálního tajemníka komunistické strany.

Na tomto názoru se „zdravé jádro“ dokázalo shodnout, ovšem řešení naráželo na problém výběru osoby, která by ho měla nahradit. Očividné aspirace Vasila Biľaka, kterého například podporoval Miloš Jakeš, narážely na nevoli většiny členů předsednictva Ústředního výboru KSČ. Klíčovou roli sehrávaly osobní vztahy a nacionální otázka. Patrná byla nechuť i obava, že Češi by těžko strávili na vrcholu státní i stranické hierarchie dva Slováky. A sám Gustáv Husák se rozhodně nehodlal vzdát funkce generálního tajemníka. Autoritářské chování Vasila Biľaka, v němž se promítalo jeho rostoucí sebevědomí i pocit nedocenění, od něj pritom postupně odradilo přívržence z řad „zdravého jádra“ a zahánělo ho do politické izolace (silně narušeny byly jeho vztahy s Aloisem Indrou, Karlem Hoffmannem či ministrem zahraničních věcí Bohuslavem Chňoupkem). Indra totiž skončil v prosinci 1971 ve funkci člena sekretariátu a tajemníka ÚV KSČ (nahradil ho František Ondřích). Ačkoliv se nově stal předsedou Federálního shromáždění, tato změna znamenala pro něho v tehdejším systému hierarchie moci upozadění a osobní ponížení. To přivedilo zhoršení jeho vztahů s Biľakem,

zástupcům pritom tvrdil, že se z role častého prostředníka udobřování cítí být unavený. Georgij Chosrojevič ŠACHNAZAROV: *S vozďjami i bez nich*, Moskva 2001, s. 244.

¹⁸⁵⁰ AÚPV, Komise, *záznam rozhovoru s V. Biľakem z 5. 10. 1990*, s. 107.

¹⁸⁵¹ Zoe KLUSÁKOVÁ-SVOBODOVÁ: *O tom, co bylo*, Praha 2005, s. 207.

Slavnostní otevření Mostu SNP v Bratislavě. V popředí zleva Jozef Lenárt, Gustáv Husák, Peter Colotka a vedoucí tajemník Městského výboru KSS v Bratislavě Gejza Šlapka (26. srpen 1972).

jenž se ho nezastal.¹⁸⁵² Do sporů s Chňoupkem se Biľak jako tajemník ÚV KSČ pro mezinárodní otázky dostával v kompetenčních záležitostech a kvůli rozdílnosti názorů na řešení zahraničněpolitických otázek.¹⁸⁵³ V případě Hoffmanna pak údajně hrála roli čistě osobní animozita.¹⁸⁵⁴

Naproti tomu rostla autorita centristy Husáka, který hledal k Biľakovi cestu a svou dřívější nevráživost vůči němu otupil. To platilo i v opačném směru, což rovněž oddalovalo od Biľaka jeho dřívější spojence. Za sblíživáním Husáka

¹⁸⁵² AÚVKŠČM, Komise, *písemné vyjádření A. Indry z 9. 1. 1990 k pozastavení členství v KSČ*, s. 25; RGANI, f. 5, op. 109, d. 12009, ze záznamu o rozhovoru s vedoucím Politickoorganizačního oddělení ÚV KSS Vladimírem Trvalou, vyhotoveno 25. 7. 1973, s. 81.

¹⁸⁵³ B. CHŇOUPEK: *Memoáre in claris*, s. 46–49.

¹⁸⁵⁴ Rozhovor autora s J. Fojtíkem z 27. 10. 2015.

a Biľaka stál tlak Moskvy, která spatřovala stabilitu československého politického vedení v jejich úzké spolupráci. Biľak proto nakonec obrátil, přijal postavení stranické „dvojky“ a stal se také v této otázce předním Husákovým podporovatelem.¹⁸⁵⁵ V sovětských zprávách také narážíme na informaci, že zástupce vedoucího Mezinárodního oddělení ÚV KSČ Miroslav Müller lobboval za Husákův odchod na Hrad, s případným výhledem na zvolení Miloše Jakeše do čela strany.¹⁸⁵⁶ Jozef Lenárt pro změnu prosazoval s úzkým kruhem předsednictva prezidentskou kandidaturu upozadovaného Aloise Indry, návrh však rovněž nenašel širší podporu.¹⁸⁵⁷ Husák pak prý měl s Lenártem kvůli tomu napjaté vztahy, které se údajně snažil napravit změnou svého negativního stanoviska k rozvoji automobilového průmyslu v Bratislavě.¹⁸⁵⁸

Mezinárodní oddělení ÚV KSSS charakterizovalo v této době Husáka jako „*předního a realistického politického činitele, který převyšuje o hlavu ostatní*“ a který si vydobyl všeobecný respekt, jelikož je velmi chytrý a vzdělaný, rovněž chladnokrevný, tvrdý, energický a s kladným vztahem k Sovětskému svazu. Za jeho nedostatky považovalo „*sklony k demagogickým a nacionalisticky podbarveným vystoupením (zvláště k otázce maďarské menšiny na Slovensku)*“ a i „*sklony ke kariérismu, zbytečná ambicióznost a ctižádost*“. V souvislosti s jeho životními zkušenostmi, několikaletým vězněním se u něho vytvořil podle Sovětů „*komplex strachu, nedůvěry a podezřívavosti,*“ proto prý bedlivě sledoval personální politiku, kterou provádí Biľak jako sovětský oblíbenec.¹⁸⁵⁹ Moskva své sympatie k Husákovi demonstrovala v únoru 1973, kdy mu prezidium Nejvyššího sovětu SSSR udělilo za rozvoj československo-sovětského přátelství a spolupráce i úspěchy v procesu normalizace Československa Řád V. I. Lenina, který přijel osobně Husákovi odevzdat Leonid Iljič Brežněv. Charakteristické ovšem bylo, že sovětského lídra doprovázel během jeho cesty vlakem ze slovenského východu do Prahy z československých představitelů pouze Vasil Biľak,¹⁸⁶⁰

¹⁸⁵⁵ RGANI, f. 5, op. 109, d. 12010, *ze záznamu o rozhovoru s K. Hoffmannem z 24. 4. 1974*, s. 14; tamtéž, *ze záznamu o rozhovoru s Z. Sojákem z 24. 4. 1974*, s. 16; tamtéž, d. 12009, *ze záznamu o rozhovoru S. I. Prasolova s M. Müllerem z 25. 7. 1973*, s. 79; tamtéž, *ze záznamu o rozhovoru s ústředním ředitelem Československého rozhlasu Jánem Riškem z 28. 11. 1973*, s. 107; AÚSD, Komise, R1, *záznam rozhovoru s L. Štrougalem z 21. 2. 1990*, s. 17; V. PLEVZA: *Vzostupy*, s. 145; též viz zasvěcený komentář „Potíže s prezidentem“, in: *Listy*, roč. 2, listopad 1972, č. 5–6, s. 7.

¹⁸⁵⁶ RGANI, f. 5, op. 109, d. 12007, *z deníku S. I. Prasolova o rozhovoru s M. Müllerem, vyhotoveno 24. 11. 1971*, s. 149.

¹⁸⁵⁷ RGASPI, f. 495, op. 272, d. 37, 2. tom, *ze záznamu o rozhovoru pracovníka sovětského velvyslanectví v ČSSR V. A. Nikitina s V. Trvalou, vyhotoveno 1. 10. 1973*, s. 11.

¹⁸⁵⁸ RGANI, f. 5, op. 109, d. 12008, *ze záznamu o rozhovoru s V. Trvalou, vyhotoveno 14. a 28. 12. 1972*, s. 78 a 86. Lenárt dle vlastních slov dlouhodobě a s obtížemi prosazoval rozvoj automobilového průmyslu. Vladimír JANCURA – Ľubo RABAY (ed.): Jozef Lenárt (po troch rokoch), in: *Pravda*, roč. 2, 31. 12. 1992, č. 307, s. 4. K otázce obecněji viz P. COLOTKA: *Vo víre času*, s. 250.

¹⁸⁵⁹ RGANI, f. 5, op. 109, d. 12013, *Životopisná charakteristika G. Husáka ze 4. 2. 1972*, s. 51–52. Srov. Svetlana SAVRANSKAYA (ed.): *The Diary of Anatoly S. Chernyaev 1973*, The National Security Archive 2013, s. 56; dostupné online: <http://www.nsarchive.org/>.

¹⁸⁶⁰ Leninův řád G. Husákovi, in: *Rudé právo*, roč. 53, 23. 2. 1973, č. 46, s. 1–2.

Michal Macháček
GUSTÁV
HUSÁK

Obálku, vazbu a grafickou úpravu
navrhl Vladimír Verner
Vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
v Praze roku 2017 jako svou 1706. publikaci
Odpovědný redaktor Filip Outrata
Revize textu Jan Rychlík
Rejstřík sestavil Josef Schwarz
Vydání první. AA 39,30. Stran 632
Vytiskla Těšínská tiskárna a. s.
Doporučená cena 598 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
Praha 3, Víta Nejedlého 15
e-mail: info@ivysehrad.cz
www.ivysehrad.cz

ISBN 978-80-7429-388-7

Biografie patří nepochybně k nejobtížnějším historiografickým žánrům. Naplno si toho byl vědom autor, když volil za téma své práce osobnost Gustáva Husáka. Badatelsky i interpretačně odvážné rozhodnutí, ale uvítáníhodné, když našlo takového zpracovatele. Vznikla práce vsutku kvalitní, heuristicky zpracováním jedinečná, faktograficky důkladná a stylisticky promyšlená. Chce být „politickou biografií“, a je jí, v působivém tvaru. Práce poskytuje odpověď na základní otázky biografií – jaký byl? A proč byl právě takový? Jde také o zvláštní výpověď o podobách času, který byl Husákovými léty. Vsadit osobnost do její doby tak, aby byly – osobnost a doba – v reálném vztahu, patří k obtížným nárokům na biografii, ale ty jsou z rodu prvořadých. Macháčkovi se to daří, doba je u něho přímou součástí zobrazování postavy, přitom dobové prostředí nezahlučuje text, je přítomno spíše „podtextově“. Je zřejmé, jak doba působila a jak ji Husák také spoluformoval, nebo se o to aspoň snažil.

Macháčkův Husák je dílem, které si zjedná a zaslouží odbornou i společenskou rezonanci. Není sporu, že text vyvolá i, většinou dílčí, diskuze, ale to ještě zvyšuje jeho prospěšnost. Pokládám je za dílo nepochybně odborné hodnoty a vysoké úrovně.

prof. Robert Kvaček

Bez osobnosti Gustáva Husáka si nie je možné predstaviť moderné dejiny Slovenska a Československa. Možno preto len privítať knihu Michala Macháčka, ktorý sa pokúsil o predstavenie profilu tejto zložitej osobnosti. Musím a chcem konštatovať, že autor pri-niesol základnú prácu, ktorá je založená na serióznej pramennej bázy. Práca je vyvážená a autorovi sa skutočne podaril veľmi zaujímavý pohľad – sonda do Husákovho života. Pritom si dokázal udržať určitý odstup a nadhľad od objektu svojho výskumu. Je to o to cennejšie, že neprehadzuje násilne nejaký „český“, „slovenský“, alebo „československý“ pohľad. Autor berie Husáka ako reálnu postavu, človeka, žijúceho v určitých spoločenských a osobných väzbách, ako pragmatického politika, pre ktorého bola politika skutočným živlom. Práca prináša veľa nových poznatkov prakticky zo všetkých jeho životných etáp.

prof. Róbert Letz

Kniha je v mnoha ohledech průkopnická. Poprvé je podán komplexně a vyčerpávajícím způsobem život a politická kariéra Gustáva Husáka. Téma je přitom zpracováno na vysoké úrovni, s hlubokou znalostí věci na základě původního archívního materiálu, přičemž poprvé byly využity dokumenty z moskevských archívů.

prof. Jan Rychlík

Zdá sa mi, že autor knihy pozná môjho otca lepšie ako ja sám.

Ing. arch. Vladimír Husák

www.ivysehrad.cz

DPC 598 Kč

